

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ ДИЗАЙНУ І МИСТЕЦТВ

Факультет	Образотворче мистецтво	Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Кафедра	Монументальний живопис	Рік навчання	3
Галузь знань	02 Культура і мистецтво	Вид дисципліни	Обов'язкова
Спеціальність	023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація	Семестри	6

ІКОНОПИС

Семестр 6 (весна); курс 3
27 січня—10 травня 2025 р.

Викладач	Носенков Володимир Миколайович, професор, Заслужений діяч мистецтв України
E-mail	vladimirmosenkov@gmail.com
Заняття	За розкладом
Консультації	За потреби студентів
Адреса	к. 403, поверх 4, корпус 3, вул. Мистецтв 11
Телефон	057-706-02-38 (кафедра) та 095-541-48-61(особистий)

КОМУНІКАЦІЯ З ВИКЛАДАЧЕМ

Поза заняттями офіційним каналом комунікації з викладачем є електронні листи і тільки у робочі дні до 18:00. Умови листування: 1) в *темі* листа обов'язково має бути зазначена назва дисципліни (скорочено — АЖ); 2) в полі тексту листа позначити, хто звертається — анонімні листи розглядатися не будуть; 3) файли підписувати таким чином: *прізвище_завдання. Розширення: текст — doc, docx, ілюстрації — jpeg, pdf.*

Також студенти можуть комунікувати з викладачем за допомогою груп у месенджерах. Обговорення проблем, пов'язаних із дисципліною, у коридорах академії не припустимі.

ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовою для вивчення дисципліни «Іконопис» є певний обсяг знань та практичних навичок надбаних на попередніх курсах, а саме з дисциплін «Рисунок», «Академічний живопис», «Загальний курс композиції та проектної графіки», «Кольорознавство» та «Вступ до сакрального мистецтва».

ПОСИЛАННЯ НА МАТЕРІАЛИ

1. [Orthodox Arts Journal](#) – журнал про мистецтво православного іконопису, техніки та богослов'я.

2. Iconofile – ресурс для іконописців, включно з посібниками з техніки малювання та матеріалів.
3. Левицька М., Лесів А. Художня еволюція образів апостолів в українському іконописі XVII—XVIII ст. через призму теорії культурного трансферу. Народознавчі зошити. № 4 (160), 2021. С. 900-908
4. Сидор О. Ікона-святиня, світогляд, мистецтво... Київ: Куманець. 1994. С.47-51.
5. Скоп Л. Українське церковне малярство.: техніка і технологія XV-XVIII ст. Дрогобич: Коло, 2013. 191 с.

НЕОБХІДНЕ ОБЛАДНАННЯ

Для підготовки основи (дошки): дерев'яна основа (породи деревини: липа, ольха, ясень, кипарис, дуб; розмір дошки відкрито залежно від обраного зразка), **поволока** (марля або льняний холст), **грунт** (крейда шкільна, добре просіяний), желатин, мездровий або риба'чий клей, оліфа, ляна олія, мед, вода (бажано дощова або дистильована).

Для нанесення малюнка: пензлі (синтетичні або колонкові пензлі розмірів №0, №1, №2), **інструменти для нанесення зображення** (гострі олівці або голки для перенесення контуру), картон або калька для створення ескізу.

Живописні матеріали: фарби (темпера (з додаванням яєчного жовтка та оцту)), альтернативний варіант - олійні фарби з додаванням воску, **допоміжні матеріали** (яєчний жовток, оцет).

Для завершення роботи: захисні покриття (лак для ікон), **інструменти для шліфування** (наждачний папір (різної зернистості)).

Для комунікацій: комп'ютерна техніка (ноутбук, телефон тощо) з можливістю виходу до мережі Інтернет.

МЕТА Й ЗАВДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Метою курсу є ознайомлення студентів із базовими знаннями про християнське мистецтво, його художню мову, символіку та ключові етапи розвитку іконографії на Сході та Заході. Студенти підтримують знання про релігійні сюжети, які є основою іконопису, і вчать розуміти їх значення в контексті культури. Особливо важливо приділити вивченню біблійних та апокрифічних історій, їхніх персонажів і символів, що допомагає студентам глибше аналізувати іконографічні пам'ятки.

Важливим **завданням курсу** є формування навички джерелознавчого аналізу, що включає роботу з історичними джерелами, описовими текстами та аналіз стилістичних і семантичних особливостей християнських пам'яток. Курс спрямований на розвиток умінь інтерпретувати ікони як культурні тексти, враховуючи їх значення в історії світового мистецтва та культури.

Практичні завдання курсу передбачають оволодіння традиційними техніками іконопису, включаючи підготовку дерев'яної основи, нанесення поволоки, ґрунтування, шліфування та роботу з темперою. Студенти також ознайомлюються з технічними аспектами створення ікони, починаючи з вибору матеріалів та інструментів і завершуючи деталізацією образів і фінальним покриттям лаком.

Завдяки інтеграції теоретичних знань і практичних навичок студенти навчаються аналізувати ікони в культурологічному контексті, розуміти їхню семантику та місце у світовому мистецтві. Вони також підтримують підготовку до художнього проектування, використовуючи елементи християнської іконографії у власних творчих роботах, що сприяє їхньому професійному становленню.

Дисципліна забезпечує такі компетентності**загальні компетентності:**

ЗК 2. Здатність зберігати і примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 6. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

спеціальні (фахові) компетентності:

СК 3. Здатність формулювати цілі особистісного і професійного розвитку та умови їх досягнення, враховуючи тенденції розвитку галузі професійної діяльності, етапів професійного зростання та індивідуально-особистісних особливостей.

СК 9. Здатність використовувати професійні знання у практичній та мистецтвознавчій діяльності.

програмні результати навчання:

ПРН 1. Застосовувати комплексний художній підхід для створення цілісного образу.

ПРН 7. відображати морфологічні, стильові та кольоро-фактурні властивості об'єктів образотворчого, декоративного мистецтва, реставрації та використовувати існуючі методики реставрації творів мистецтва в практичній діяльності за фахом.

ПРН 14. Трактувати формотворчі засоби образотворчого мистецтва, декоративного мистецтва, реставрації як відображення історичних, соціокультурних, економічних і технологічних етапів розвитку суспільства, комплексно визначати їхню функціональну та естетичну специфіку у комунікативному просторі.

ПРН 16. Розуміти вагому роль українських етномистецьких традицій у стильових рішеннях творів образотворчого, декоративного та сучасного візуального мистецтва.

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Курс спрямований на ознайомлення студентів із традиціями, канонами та техніками створення ікони у візантійському стилі. Студенти вивчають підготовку дерев'яної основи, використання традиційних матеріалів, техніку нанесення фарби та завершальні етапи створення ікон. Увага приділяється практичному освоєнню основних методів іконопису, розвитку уваги до деталей і розуміння символізму образів.

Згідно з навчальним планом, що ухвалений методичною радою ХДАДМ дисципліна вивчається протягом 6-го семестру 3-го курсу (3 кредити ECTS, 90 учбових годин), у тому числі 45 годин- аудиторні заняття та 45 годин - самостійні. Всього дисципліна має 2 модулі в семестрі.

6 семестр містить:

2 МОДУЛІ та одне завдання

1 МОДУЛЬ містить:

Тема 1. Історія іконопису. Візантійський іконопис. Підготовка доповідей, підбір роботи для копіювання.

Тема 2. Технологія підготовки доски та матеріалів, які використовуються для іконопису.
Підготовка доски та матеріалів, перенесення малюнку на доску.

2 МОДУЛЬ містить:

Тема 3. Виконання копії обраної ікони.

ФОРМАТ ДИСЦИПЛІНИ

Теми дисципліни розкриваються шляхом практичних та лекційних занять, семінарські та лабораторні заняття не передбачені. Самостійна робота здобувача спрямована на закріплення практичних навиків та теоретичної підготовки до копіювання роботи. Додаткових завдань для самостійної роботи не передбачено.

ФОРМАТ СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

Програмою передбачено рубіжні етапи контролю (модульний). Поточний перегляд здійснюються у вигляді іспиту (перегляду). Для допуску до перегляду з дисципліни «Іконопис» повинні бути оцінені завдання, з яких складаються модулі (два модулі).

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Національна	Бали	ECT S	Диференціація А (внутрішня)	Національна	Бали	ECTS
Відмінно	90–100	A	A + 98–100	задовільно	64–74	D
			A 95–97		60–63	E
			A - 90–94	незадовільно	35–59	FX
Добре	82–89	B		незадовільно (повторне проходження)	0–34	F
	75–81	C				

ПРАВИЛА ВИКЛАДАЧА

Викладач несе відповідальність за координацію процесу занять, а також створення атмосфери сприятливої до відвертої дискусії зі студентами та пошуку необхідних питань з дисципліни. Особливу увагу викладач приділяє досягненню програмних результатів дисципліни. В разі необхідності викладач має право на оновлення змісту навчальної дисципліни на основі інноваційних досягнень і сучасних практик у відповідній галузі, про що повинен попередити студентів. Особисті погляди викладача з тих чи інших питань не мають бути перешкодою для реалізації студентами процесу навчання. Під час занять необхідно вимкнути звук мобільних телефонів як студентам, так і викладачу. За необхідності студент має спитати дозволу вийти з аудиторії (окрім іспиту). Вітається власна думка з теми заняття, аргументоване відстоювання позиції. У разі відрядження, хвороби (інших форс-мажорних обставин) викладач має перенести заняття на вільний день за попередньою домовленістю зі студентами.

ПОЛІТИКА ВІДВІДУВАНOSTІ

Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. Недопустимі пропуски занять без поважних причин (причини пропуску мають бути підтверджені необхідними документами або попередженням викладача). Недопустимі запізнення на

заняття без поважної причини. Самостійне відпрацювання обраної теми з дисципліни «Робота в матеріалі: фреска» відбувається в разі відсутності студента на заняттях з будь-яких поважних причин.

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Студент зобов'язаний дотримуватися правил академічної доброчесності (у своїх доповідях, статтях, при складанні іспиту тощо). Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. Якщо під час рубіжного контролю помічено не доброчесне використання інформації, то студент втрачає право отримати бали за тему. Якщо це відбулось в процесі іспиту — студент отримує тільки ті бали, що були зараховані за попередні етапи контролю.

Корисні посилання: <https://законодавство.com/zakon-ukrajiny/stattya-akademichna-dobrochesnist-325783.html>

<https://saiup.org.ua/novyny/akademichna-dobrochesnist-shho-v-uchniv-ta-studentiv-na-dumtsi/>

РОЗКЛАД КУРСУ

6 семестр

№ тижня	Тема	Вид заняття	Зміст	Годин	Рубіжний контроль	Деталі
1 модуль						
Згідн. розкл.	1	Л,П	Історія іконопису. Візантійський іконопис. Підготовка доповідей, підбір роботи для копіювання.	12	Поточний перегляд	
Згідн. розкл.	2	Л,П	Технологія підготовки доски та матеріалів, які використовуються для іконопису. Підготовка доски та матеріалів, перенесення малюнку на доску.	12	Модульний перегляд	
2 модуль						
Згідн. розкл.	3	П	Виконання копії обраної ікони.	21	Екзаменаційний перегляд	

РОЗПОДІЛ БАЛІВ

Тема	Форма звітності	Бали
8 семестр		
1	Поточний перегляд	20
2	Модульний перегляд	20
3	Екзаменаційний перегляд	60
	Всього балів	100

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Бали				Критерії оцінювання
A	90-100	5	Відмінно	Студент, контрольна робота якого повною мірою відповідає методичним вимогам (наявність яскраво вираженої авторської ідеї; оригінальність, цілісність і гармонійність художньо-образного рішення теми; фахове володіння графічною технікою, відповідність образотворчих засобів композиції концепції твору).
B+	82-89	4+	Добре	Отримує студент, який добре опанував матеріал практичного та теоретичного курсу, вчасно та якісно справився з контрольним завданням, творчо підійшов до його виконання, але при цьому зробив декілька незначних помилок.
C	74-81	4		Отримує студент, який в цілому добре опанував матеріал практичного та теоретичного курсу, вчасно та якісно справився з поставленим завданням, достатньо творчо підійшов до виконання цих завдань, але при цьому виконана робота має суттєві недоліки.
D	64-73	3+	Задовільно	Отримує студент, який виконав завдання на недостатньо професійному рівні, при цьому виконана робота має значні недоліки (непереконливе використання образотворчих засобів композиції або часткова невідповідність цих засобів композиції або часткова невідповідність цих засобів концепції твору).
E	60-63	3		Отримує студент, який в недостатньому обсязі опанував матеріал практичного та теоретичного курсу, справився з основними з поставлених завдань, але при цьому виконана робота має багато значних недоліків (неохайність виконання, відсутність творчого підходу, невчасна подача виконаної роботи тощо).
FX	35-59	2	Незадовільно, з можливістю повторного складання	Отримує студент, який не впорався із головним завданням контрольної роботи, допустив значну кількість суттєвих помилок при виконанні завдання (компілятивність образного рішення теми; невідповідність між змістом і формою; невміле використання образотворчих засобів композиції при створенні художнього образу).
F	0-34	1	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	Отримує студент, який не володіє знаннями та практичними навичками зазначеної дисципліни, не виконав контрольної роботи, не впорався з поставленим завданням.
				Пропуск рубіжного контролю

СИСТЕМА БОНУСІВ

Передбачено додаткові бали за активність студента під час практичних занять, участь у художніх виставках та конкурсах. Максимальна кількість балів: 10.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Розширений список літератури наведено у методичних матеріалах. Також на заняттях викладач може порекомендувати додаткові джерела інформації.

Основна література:

1. Асєєв. Ю. С. Мистецтво Київської Русі. Київ: Мистецтво, 1989. 327 с.
2. Жолтовський П. Малюнки Києво-Печерської іконописної майстерні. Київ, 1982. 246 с.
3. Левицька М., Лесів А. Художня еволюція образів апостолів в українському іконописі XVII—XVIII ст. через призму теорії культурного трансферу. Народознавчі зошити. № 4 (160), 2021. С. 900-908.
4. Оляніна С. Український іконостас. Символічна структура та іконологія. Київ: АртЕк, 2019. 400 с
5. Сидор О. Ікона-святиня, світогляд, мистецтво... Київ: Куманець. 1994. С.47-51.
6. Скоп Л. Українське церковне малярство.: техніка і технологія XV-XVIII ст. Дрогобич: Коло, 2013. 191 с.
7. Степовик Д. Ікони козацької доби. Укр. культура. 1995. № 2-12. С.39-41.
8. Таранушенко С. А. Український іконостас // Записки НТШ. Праці секції мистецтвознавства. Львів: НТШ, 1994. Т. 227 (ССХХVII). С. 141–164
9. Піщанський В., Свенціцький І. Іконописна техніка та її джерела. Львів, 1932. 59 с.
10. Encyclopedia of comparative iconography : themes depicted in works of art / ed. Helene E 11. Roberts. Chicago : Fitzroy Dearborn, 1998. Volume 1;
12. Grabar A. Christian Iconography. A Study of its Origins. Princeton, 1968.
13. Himka J.-P. Last Judgement. Iconography in the Carpathians. Toronto: University of Toronto Press, 2009. 301 p.

Допоміжна література:

1. Українська ікона XI - XVI ст.: каталог репрод. Київ: Мистецтво, 1991. 24 репрод.
2. Овсійчук В. А., Кравич Д.П. Оповідь про ікону. Львів, 2000 286 с.
3. Плохій С. Покрова Богородиці в Україні. Пам'ятки України: Історія та культура. 1995. № 5. С.32-39.
4. Український іконопис XII-XIX ст.: альбом / авт.-упорядн. Ю. Литвинець. Хмельницький: Галерея; Київ : Артанія Нова, 2005. 256 с.
5. Степовик Д. Українська графіка XVI—XVIII століть. Еволюція образної системи. Київ, 1982. 224 с. 6. Тищенко О. Історія декоративно—прикладного мистецтва України (XIII— XVIII). Київ: Либідь, 1992. 312 с.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Orthodox Arts Journal – журнал про мистецтво православного іконопису, техніки та богослов'я.
2. Iconofile – ресурс для іконописців, включно з посібниками з техніки малювання та матеріалів.